

Scandinavian Airlines System Denmark-Norway-Sweden – en juridisk person *sui generis**

CARL SVERNLOV**

1. Inledning

Stefan Lindskog har under sin akademiska gärning visat stort intresse för olika associationsrättsliga former. Ett konsumenträttsligt mål från Svea Hovrätt¹ har nyligen aktualiserat frågan om konsortiet Scandinavian Airlines System Denmark-Norway-Swedens rättsliga ställning. Den associationsrättsligt intressanta frågan i målet var om konsortiet utgör bolag, förening eller annat samfund, stiftelse, eller annan sådan inrättning, som enligt 11 kap. 2 § rättegångsbalken kan förvärva rättigheter och ikläda sig skyldigheter och därmed kan vara part i rättegång, dvs. om konsortiet är en juridisk person. Mot bakgrund av hovrättens dom i målet behandlar denna artikel konsortiets rättsliga ställning och reglering av vissa centrala associationsrättsliga frågor.

2. Bakgrund

Bakgrunden till rättsfallet är följande. Den 21 januari 2015 köpte LGN på SAS-gruppens webbplats fyra flygbiljetter. När han fick biljetterna upptäckte han att efternamnet på en av resenärerna, EN, felaktigt angetts som "LG". LGN anmälde felet till SAS-gruppen. Efter att han den 16 mars 2015 betalat en avgift om 500 kr fick han en ny biljett för EN med korrekt angivet namn.

* Förf. önskar rikta ett varmt tack till Marie Wohlfahrt, Vice President & General Counsel, SAS Group, samt till jur. kand. Lars-Göran Nilsson, för material och värdefulla synpunkter på manus. De tolkningar och uppfattningar som framförs i artikeln är dock helt och hållet mina egna.

** Jur.dr och advokat på Baker McKenzie och adj. professor vid Uppsala universitet.

¹ Svea Hovrätts dom 2017-04-12 i mål FT 3928-16.

Efter att framgångslöst begärt återbetalning av ändringsavgiften väckte LGN talan i Stockholms tingsrätt mot SAS AB avseende återbetalning av densamma.² Sedan SAS AB invänt att bolaget var fel part riktade LGN i ett nytt mål³ samma anspråk mot Scandinavian Airlines System Denmark-Norway-Sweden ("konsortiet").

Vad avser partsställningen gjorde LGN i första hand gällande att SAS AB var hans avtalspart eftersom konsortiet enligt honom inte kan vara part i ett avtal eller en rättegång då det saknar rättskapacitet och partsbehörighet. Enligt LGN är konsortiets juridiska status oklar. Det är inte ett aktiebolag eller ett handelsbolag. Det består av ett antal bolag som gemensamt driver verksamhet och utgör möjligen ett enkelt bolag. Ett enkelt bolag saknar rättssubjektivitet och partsbehörighet enligt 11 kap. 2 § rättegångsbalken. I andra hand gjorde han gällande att konsortiet var hans avtalspart.

Grunden för LGN:s talan i sak var sammanfattningsvis att för att EN ska kunna transporteras enligt avtalet är SAS AB (alternativt konsortiet) skyldigt att utfärda en biljett för henne med korrekt angivet namn. Det finns inte stöd i avtalet för att ta ut en avgift för att ändra namn på en biljett. En namnändring på en biljett utgör inte, som svarandena påstår, en överlåtelse av biljetten. Genom att ta ut en avgift på 500 kr för att utfärda en ny biljett med rätt namn har SAS/konsortiet alltså begått avtalsbrott och ska därför åläggas att ersätta LGN:s skada som motsvarar avgiftens storlek jämte ränta på beloppet.

SAS AB och konsortiet bestred LGN:s krav, SAS på grunden att bolaget och LGN inte träffat något avtal om flygtransport eller om namnbyte på flygbiljett och konsortiet på grunden att det inte begått avtalsbrott. SAS AB anförde vidare att det är ett holdingbolag som inte utför några flygningar. Avtalet har ingåtts mellan LGN och konsortiet, som är en juridisk person *sui generis*. Vad gäller konsortiets rättsliga ställning hänvisade man till att Konsortiet tillerkänts partsbehörighet i många domstolsprocesser, har varit föremål för oräkneliga myndighetsbeslut och även är arbetsgivare för tusentals anställda.

Vad gäller sakfrågan har LGN vid köpet av flygbiljetterna accepterat SAS Allmänna transportvillkor, februari 2013 ("Transportavtalet"), enligt vilket en biljett kan överlåtas till en annan person mot en administrativ avgift. En namnändring utgör en överlåtelse av biljetten. LGN har således redan genom Transportavtalets bestämmelser accepterat att konsortiet har rätt att debitera en avgift för den av honom begärda namnändringen.

² Stockholms tingsrätt mål nr FT 4352-15.

³ Stockholms tingsrätt mål nr FT 8046-15.

3. Tingsrättens dom

Stockholms tingsrätt avgjorde målet på handlingarna. Tingsrätten konstaterade att det i målet var ostridigt att avtal om flygtransport av bl.a. EN ingåtts mellan LGN och ett subjekt inom SAS-gruppen, att EN:s namn angetts felaktigt på hennes biljett och att namnet korrigerats sedan LGN fått erlægga en avgift om 500 kr. Tingsrätten konstaterade vidare att det var ostridigt att Transportavtalet gäller mellan parterna. Den första frågan som rätten sedan prövade var vem som var LGN:s avtalspart. Av den bekräftelse som LGN fått av sitt köp framgick konsortiets namn och organisationsnummer. På EN:s biljett var konsortiets organisationsnummer, dock inte namn, angivet. Även av Transportavtalet framgick att det var konsortiet som var transportör enligt avtalet. Vad gäller konsortiets juridiska status saknades enligt tingsrätten anledning att ifrågasätta svarandenas uppgift om att konsortiet är en egen juridisk person *sui generis* med egen rättskapacitet och rättshandlingsförmåga. Rätten noterade vidare att konsortiet tidigare behandlats som part av tingsrätten i flera andra mål.⁴ Mot denna bakgrund fann tingsrätten att det var konsortiet som var LGN:s avtalspart. Hans talan mot SAS AB ogillades därför.

Tingsrätten ogillade även talan mot konsortiet i sak, grundat på att Transportavtalets punkt 3.1.2 föreskrev att en biljett på vissa villkor får överlåtas till någon annan, samt att uppgifter på konsortiets webbplats bl.a. angav att det kostade 500 kr att ändra ett felaktigt namn i en biljett. Tingsrätten ansåg inte att villkoret var oskäligt eller stred mot avtalsvillkorslagen.

4. Hovrättens dom

LGN överklagade domen till hovrätten, bl.a. med yrkande att förplikta i första hand SAS AB och i andra hand konsortiet att till honom utge ett kapitalbelopp om 500 kr jämte ränta enligt räntelagen plus ersättning för rättegångskostnader. SAS AB bestred LGN:s yrkanden. Konsortiet medgav att utge yrkat kapitalbelopp om 500 kr jämte dröjsmålsränta samt att utge ersättning för rättegångskostnader med ett belopp om 900 kr avseende en ansökningsavgift. Konsortiet bestred dock yrkandet om avkastningsränta på kapitalbeloppet enligt 2 och 5 §§ räntelagen.

Vad gäller konsortiets rättsliga ställning anförde hovrätten följande. Huvuddelen av SAS-koncernens operativa verksamhet bedrivs av konsortiet. Av utredningen i målet framgick att konsortiet är resultatet av ett avtal ingånget 1951 mellan svenska, norska och danska staten. Konsortiet har ett

⁴ Se bl.a. mål nr T 5890-1.

stort antal anställda och innehar olika former av myndighetstillstånd, såsom tillstånd att bedriva flygtrafik och olika former av säkerhetsgodkännanden och har under lång tid kunnat svara för de skyldigheter det ikläder sig. Konsortiet är således av varaktig natur. Konsortiet skiljer sig från de flesta andra konsortier, som ofta ingås mellan bolag t.ex. för att under begränsad tid bedriva ett specifikt projekt. Därutöver har Konsortiet i flertalet rättsfall accepterats som en egen juridisk person med partsbehörighet i den svenska rättsordningen. Mot bakgrund av dessa omständigheter har konsortiet enligt hovrättens uppfattning visat att det kan förvärva rättigheter och ikläda sig skyldigheter på ett sådant sätt att det ska betraktas som en egen juridisk person. Konsortiet kan därmed ingå avtal samt även uppträda som part i rättegång.

I sakfrågan konstaterade hovrätten att konsortiet i hovrätten medgett att betala det yrkade kapitalbeloppet jämte dröjsmålsränta och förpliktade därmed konsortiet att till LGN betala 500 kr jämte ränta enligt 4 och 6 §§ räntelagen. Sedan hovrätten kommit fram till att den tvistiga avgiftens storlek varken var avtalad eller skälig förpliktades konsortiet även att betala avkastningsränta på kapitalbeloppet enligt 2 och 5 §§ räntelagen.

Högsta domstolen nekade prövningstillstånd den 2 juni 2017⁵ och hovrättens dom vann därmed laga kraft.

5. Diskussion

5.1 Inledning

Ur associationsrättslig synvinkel är hovrättens dom av principiellt intresse eftersom konsortiets status som en juridisk person har prövats ingående och fastställts i ett civilrättsligt domstolsavgörande.⁶

Scandinavian Airlines System bildades 1946 ur Det Danske Luftfartsselskab A/S (DDL), Det Norske Luftfartsselskap A/S (DNL) och Svensk Interkontinental Lufttrafik AB (SILA), inledningsvis för att bedriva enbart interkontinental trafik på Nord- och Sydamerika. År 1951 fick Scandinavian Airlines System monopol på internationell flygtrafik från Skandinavien. I anslutning därtill tecknades ett nytt konsortialavtal mellan AB Aerotransport (ABA), DDL och DNL, varigenom konsortiet som var svarandepart i aktuellt mål bildades.⁷ Konsortiet är även grundat på ett regeringsavtal mel-

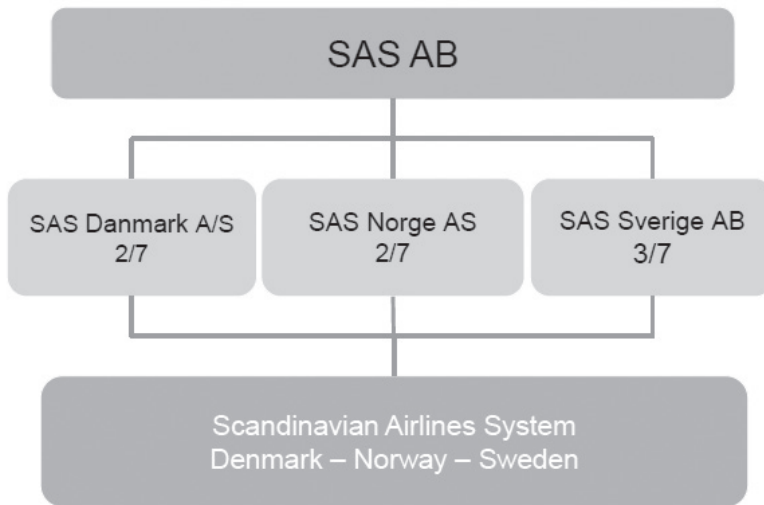
⁵ Se mål nr T 2360-17 (justitierådet Lars Edlund).

⁶ Jfr t.ex. det skatterättsliga avgörandet RÅ 1991 not. 164.

⁷ Konsortialavtalet ingicks den 8 februari 1951 har sedermera ändrats den 7 maj 1956, den 26 mars 1962, den 1 april 1974, den 1 juni 1987, den 8 maj 2001 och senast den 5 juni 2012.

lan Sverige Danmark och Norge rörande samarbete på luftfartens område.⁸ Ägarandelarna är 3/7, 2/7 respektive 2/7. Ägarbolagen har sedan bytt namn till SAS Sverige AB, SAS Danmark A/S samt SAS Norge AS.

Efter en omstrukturering syftande till att införa en gemensam SAS-aktie ser bolagsstrukturen ut som i figuren nedan. Konsortiet, vari den huvudsakliga verksamheten alltså bedrivs, ägs fortfarande av de tre ägarbolagen, som dock numera ägs av det börsnoterade bolaget SAS AB (den andra svarandeparten i målet). De största ägarna i SAS AB är svenska staten, danska staten, norska staten och Wallenbergsfären.⁹

Källa: SAS.

Konsortiet är inte registrerat hos Bolagsverket eller i övrigt som juridisk person i någon av de tre länderna. Dock är konsortiet registrerat för moms hos Skatteverket, vilket har inneburit att det fått ett registreringsnummer, 902001-7720.¹⁰

Konsortiets rättsliga ställning härleds från konsortialavtalet som i sin senaste lydelse är från den 5 juni 2012. Avtalet är upprättat på engelska och

⁸ Avtal med Danmark och Norge rörande samarbete på luftfartens område. Oslo den 20 december 1951. SÖ 1952:44, nedan "Regeringsavtalet".

⁹ <http://www.sasgroup.net/en/shareholders/> hämtad 20 juli 2017.

¹⁰ Skatteverket utfärdar på begäran ett organisationsnummerbevis till Konsortiet, på engelska Proof of allotted organization number. Det kan möjligen diskuteras om skatte-registreringsnumret 902001-7720 också utgör Konsortiets organisationsnummer enligt lagen (1974:174) om identitetsbeteckning för juridiska personer m.fl.

sedan översatt av envar part till partens eget språk.¹¹ En initial fråga är enligt vilket lands lag som konsortialavtalet ska tolkas. Problematiken aktualiseras inte i rättsfallet och frågan regleras inte heller i Regeringsavtalet. Avtalet saknar (måhända av naturliga skäl) en traditionell lagvalsklausul och får i avsaknad av sådan anses underkastad alla de tre ländernas lagstiftningar. I konsortialavtalets tvistelösningsbestämmelse föreskrivs emellertid att skiljenämnden beslutar själv vilka av de tre ländernas rättsregler som ska tillämpas. Skiljenämnden ska därvid tillse, att skiljedom meddelas i sådan form att den kan verkställas mot förlorande part eller parter enligt den partens nationella lag.¹²

Om konsortiets natur rent associationsrättsligt skulle bedömas enligt svensk rätt torde detta uppfylla bolagsrekvisiten i lag (1980:1102) om handelsbolag och enkla bolag. Själva definitionen av ett konsortium brukar anses vara när två eller flera (fysiska eller juridiska) personer genom avtal sluter sig samman för att förvärva och förvalta viss egendom eller förvalta redan förvärvad egendom eller genomföra ett projekt. Redan härigenom är avtalsrekvisitet uppfyllt, och det finns även normalt ett gemensamt bolagsändamål.¹³ Specifikt torde det i aktuellt fall röra sig om ett ägarkonsortium.¹⁴ Konsortiet kan dock inte utgöra ett svenskt handelsbolag eftersom det inte är registrerat som ett sådant, jfr 1 kap. 1 § handelsbolagslagen.

Som anförs i hovrättens dom har konsortier som inte registrerats som handelsbolag generellt sett i praxis och juridisk litteratur kommit att betraktas som enkla bolag.¹⁵ Att konsortiet är att likna vid ett enkelt bolag har även stöd av bestämmelsen i konsortialavtalets 2 §, *Parternas rättigheter och ansvarighet*, vilken stadgar att parterna gentemot tredje man svarar solidariskt för rätta fullgörandet av varje förpliktelse, som kan uppkomma för konsortiet i samband med dess verksamhet. När det gäller frågor om partshabilitet som ska avgöras enligt svensk rätt är dock utgångspunkten att det sker i enlighet med svensk processrätt. Ett enkelt bolag är ingen egen juridisk person och saknar sådan partsbehörighet som avses i 11 kap. 2 § rättegångsbalken, se 1 kap. 4 § handelsbolagslagen.

Varje fall måste dock bedömas för sig, och det krävs inte alltid en uttrycklig lagbestämmelse för att organisationer av en viss typ skall kunna erkännas som juridiska personer.¹⁶ Som anförs i hovrättens dom har konsortiet tiller-

¹¹ I denna artikel återgiven avtalstext på svenska grundar sig på översättningen i SAS AB:s prospekt 2001, med vissa språkliga moderniseringar.

¹² 17 § 3 st. konsortialavtalet.

¹³ Se 1 § konsortialavtalet (texten återges nedan i anslutning till fotnot 16).

¹⁴ Linskog, Lagen om handelsbolag och enkla bolag. En kommentar, Zeteo, 2016, kapitel 4:0.3.3.1.

¹⁵ Se t.ex. NJA 1997 s. 211 och Linskog, Lagen om handelsbolag och enkla bolag. En kommentar, Zeteo, 2016, kapitel 4:0.3; jfr. 1 kap. 3 § handelsbolagslagen.

¹⁶ Se Fitger m.fl., Rättegångsbalken. En kommentar, Zeteo, 2016, kommentaren till 11 kap. 2 § rättegångsbalken.

känts partsbehörighet i ett stort antal rättsfall.¹⁷ En sökning i Zeteo gav vid handen hela 109 rättsliga avgöranden vari konsortiet förekommer, av vilka knappt hälften är arbetsrättsliga. Sökningen identifierade även vissa mål där konsortiet är omnämnt utan att vara part, men antalet mål där det uppträtt som part är tillräckligt många för att det ska gå att konstatera att konsortiet enligt fast etablerad praxis i svensk rätt anses ha partsbehörighet. Konsortiet har också accepterats som kontraktspart i köpeavtal, t.ex. vid inköp av luftfartyg, och stora kreditavtal och har t.o.m. skrivits in som lagfaren ägare till fast egendom. Man kan således konstatera med hovrätten att konsortiet har förmåga att förvärva rättigheter och ikläda sig skyldigheter på ett sådant sätt att det ska betraktas som en egen juridisk person.

Ett problem förknippat med konsortiets särställning är att det är ofta svårt att beskriva dess rättsliga natur för motparter och myndigheter utanför Skandinavien, när det inte finns ett registreringsbevis att visa upp. Ofta kan frågan lösas genom olika former av rättsutlåtanden.

Eftersom det saknas dispositiva lagregler att falla tillbaka på är konsortialavtalet betydligt mer utförligt än en sedvanlig bolagsordning och i delar t.o.m. mer ingående än ett typiskt aktieägaravtal i joint ventures och andra bolag med ett fåtal aktieägare. Avtalet är av principiellt intresse för att se hur parterna har valt att hantera de associationsrättsliga problem som i en annan associationsform skulle regleras antingen i lag eller i bolagsordning, föreningsstadgar eller bolagsavtal. Frågorna skulle kunna behandlas i den ordning de regleras i avtalet; en associationsrättsligt mer intressant metod är dock att behandla dem tematiskt, vilket också görs nedan. Medan som ovan konstaterats svensk associationsrätt inte torde vara direkt tillämplig på konsortiet, behandlas relevanta frågor i ljuset av motsvarande reglering i handelsbolagslagen med utblickar dels till motsvarande reglering i de övriga två länderna, dels till aktiebolagsrätten i alla tre länder.

5.2 Parternas inbördes rättigheter och skyldigheter

Parterna har genom konsortialavtalet reglerat sina inbördes rättigheter och skyldigheter. I en portalparagraf anges att parterna ska – för deras gemensamma räkning och såsom en enhet – bedriva trafikflygning och annan i samband därmed stående verksamhet i enlighet med bestämmelserna i konsortialavtalet och i övrigt i den omfattning och på det sätt konsortiets styrelse finner lämpligt. Konsortiets verksamhet ska bedrivas efter sunda

¹⁷ Se bl.a. AD 1987 nr 96, AD 1993 nr 123 RÅ 1991 not. 164, AD 1994 nr 27, AD 1995 nr 146, RÅ 2000 not. 28, och MD 2001:4. I Regeringsrättens beslut av den 19 maj 1988 i mål 1315-1987 har rätten jämställt konsortiet med ett handelsbolag i syfte att beräkna beskattningsunderlaget till tillfällig vinstskatt enligt dåvarande 5 § vinstskattelagen.

affärsmässiga principer.¹⁸ I avtalet föreskrivs vidare att inom konsortiet ska Parternas inbördes förhållande vara följande: SAS Danmarks andel i konsortiet ska vara 2/7, SAS Norges andel i konsortiet ska vara 2/7, och SAS Sveriges andel i konsortiet ska vara 3/7. I enlighet härmed ska Parterna i samma proportioner dela varje vinst eller förlust, som uppkommer i konsortiets verksamhet, och inbördes svara för konsortiets förpliktelser.¹⁹ Konsortiet är slutet och avtalet medger inte inträde av någon ytterligare bolagsman.²⁰

Utän att det uttryckligen framgår av konsortialavtalet, torde parterna vara uteslutna från förvaltningsrätten i och med att avtalet föreskriver att Konsortiets angelägenheter ska handhas av en styrelse samt en verkställande direktör.²¹ Konsortiets styrning behandlas i mer detalj i avsnitt 5.4 nedan.

Avtalet saknar uttrycklig insyns rätt för parterna, motsvarande den som anges i 2 kap. 5 § handelsbolagslagen, att granska bolagets räkenskaper och att få kännedom om bolagets angelägenheter. Med hänsyn till att såväl dansk som norsk rätt innehåller motsvarande bestämmelser²² ligger det nära till hands att anta att en sådan insyns rätt gäller utan särskilt stadgande.

Konsortiets kapital består av det startkapital som parterna tillsköt i samband med bildandet av konsortiet, ytterligare kapital som parterna tillskjutit, vinst som upparbetats inom konsortiet och inte delats ut till parterna, minskat med kapital som använts för täckande av konsortiets förluster och för nedsättning av kapitalet genom utdelning till parterna. Parternas respektive andelar av konsortiets kapital motsvarar ovan angivna andelar.²³

Någon rätt för parterna att tillgodoräknas ränta på kvarvarande insatser i konsortiet vid räkenskapsårets början, eller arvode för förvaltning av konsortiets angelägenheter, jfr 2 kap. 6 § handelsbolagslagen,²⁴ anges inte i konsortialavtalet. Vad gäller vinstutdelning föreskriver avtalet att Partsmötet (se avsnitt 5.4 nedan) beslutar om utdelning av vinst till parterna. Partsmötet ska inte besluta om högre utdelning än vad som föreslagits eller godkänts av styrelsen. Partsmötet kan även besluta om nedsättning

¹⁸ 1 § konsortialavtalet.

¹⁹ 2 § konsortialavtalet.

²⁰ Däremot innehåller 14 § konsortialavtalet en reglering av parts *utträde* ur konsortiet. 13 § konsortialavtalet innehåller ett uttryckligt förbud mot att helt eller delvis överlåta parts rättigheter eller skyldigheter enligt avtalet utan de övriga parternas medgivande.

²¹ 6 § 1 st. konsortialavtalet.

²² Se den norske lov (den 21 juni 1985 nr 83) om ansvarlige selskaper og kommanditselskaper (nedan "NSL") § 2-27, samt, vad gäller Danmark, Lidskog, Lagen om handelsbolag och enkla bolag. En kommentar, Zeteo, 2016, kapitel 2:5.2.2.3 med vidare hänvisningar.

²³ 4 § konsortialavtalet.

²⁴ Jfr, avseende norsk rätt NSL § 2-26 (2). Även enligt dansk rätt torde gälla att in dubio har bolagsman inte rätt till ersättning för arbete men väl rätt till ränta på kapital. Lidskog, Lagen om handelsbolag och enkla bolag. En kommentar, Zeteo, 2016, kapitel 2:6.2.2.3 med vidare hänvisningar.

av konsortiets kapital genom utdelning till parterna förutsatt att sådant förslag till nedsättning har lämnats eller godkänts av styrelsen.²⁵ Partsmötet ska besluta om och i vad mån förlust ska täckas genom inbetalningar till konsortiet från parterna, samt om den tid, inom vilken sådana inbetalningar ska fullgöras.²⁶ Grunden för fördelningen av såväl vinst som förlust²⁷ är de andelar som parterna innehar.²⁸

Till bestämmelserna om parternas inbördes rättigheter och skyldigheter får även räknas de allmänna fördelningsprinciper som konsortialavtalets 3 § ger uttryck för, nämligen att i den mån det grundläggande kravet på att verksamheten ska bedrivas efter sunda affärsmissiga principer så medger ska konsortiet eftersträva att på ett rimligt sätt fördela konsortiets verksamhet mellan de tre länderna. Därvid anges att vid anställning av konsortiets personal ska styrelsen och verkställande direktören på allt sätt söka åstadkomma en så rationell och effektiv organisation som möjligt. Vidare ska, där hänsyn till kravet på att driva verksamheten efter sunda affärsmissiga principer så medger, anställning av ledande personal vid huvudkontoret och i utlandsrepresentationen, samt anställning och utbildning av flygande personal ske under skäligt hänsynstagande till att en rimlig fördelning erhålls mellan danskar, norrmän och svenskar. Även regleringen av ägande och registrering av flygplan tillhör dessa bestämmelser.²⁹

5.3 Konsortiets och parternas förhållande till tredje man

Parterna har inte givits någon rätt att företräda bolaget. Denna rätt tillkommer istället styrelsen, verkställande direktör och särskilda firmatecknare, se avsnitt 5.4. Konsortialavtalet anger att styrelsen bestämmer vilka personer, som var för sig eller i förening, har rätt att företräda konsortiet och med bindande verkan teckna dess firma.³⁰ Vilka som är behöriga företrädare för konsortiet framgår emellertid inte av något offentligt register. Den praxis som har utvecklats är att notarius publicus intygar vilka som är styrelseledamöter och särskilda firmatecknare och på vilket sätt som konsortiet företräds. Om en företrädare för konsortiet överskrider sin befogenhet vid rättshandlande för bolagets räkning får bundenheten i brist på speciallagstiftning avgöras enligt allmänna fullmaktsregler.

Konsortialavtalet föreskriver att gentemot tredje man svarar parterna solidariskt för det rätta fullgörandet av varje förpliktelse, som kan upp-

²⁵ Bestämmelserna förefaller inspirerade av motsvarande aktiebolagsrättslig reglering.

²⁶ 11 § konsortialavtalet.

²⁷ Jfr 2 kap. 8 § handelsbolagslagen.

²⁸ 2 § 1 st. konsortialavtalet.

²⁹ Se 5 § konsortialavtalet.

³⁰ 8 § 9 st. konsortialavtalet.

komma för konsortiet i samband med dess verksamhet. Regleringen ligger nära den handelsbolagsrättsliga.³¹

5.4 Konsortiets styrning

Konsortialavtalets bestämmelser om konsortiets styrning förefaller inspirerade av motsvarande aktiebolagsrättslig reglering. I en portalparagraf (6 §) slås vissa grundläggande regler fast. Konsortiets angelägenheter ska handhas av en styrelse samt en verkställande direktör. Styrelsen ska bestå av nio ledamöter av vilka sex ledamöter ska vara utsedda av parterna. Styrelserepresentation för de anställda regleras i samma paragraf, som ger rätt till konsortiets arbetstagargrupper i Danmark, Norge och Sverige att utse en ledamot och en suppleant var. Styrelsen ska för ett år åt gången bland parternas ledamöter utse en ordförande och två vice ordföranden. Styrelsen utser verkställande direktör och fastställer dennes ersättning. En styrelseledamot eller verkställande direktören får inte i denna sin egenskap delta i behandlingen eller avgörandet av fråga, uti vilken han är jävig. Styrelsens ledamöter och suppleanter har rätt till ersättning för utlägg ("resekostnader och vivre") och ett skäligt arvode, allt efter parternas bestämmande.³²

Bolagsstämma regleras i konsortialavtalets 7 § och betecknas Partsmöte. Partsmöte ska hållas minst en gång per år inom fyra månader efter räkenskapsårets utgång. Partsmöte ska även hållas när en Part så önskar.³³ Någon närmare reglering av hur en sådan framställan angående extra Partsmöte ska göras eller till vem anges inte i avtalet. Bestämmelsen liknar motsvarande aktiebolagsrättsliga reglering och då denna i princip har samma innehåll i de tre nordiska länderna³⁴ bör rimligen en sådan begäran ställas till styrelsen. Någon tidsgräns för när styrelsen måste kalla till stämma framgår inte.

Partsmötets kompetens framgår av paragrafens sista moment. Enligt detta åligger det Partsmötet att, utöver vad som i övrigt stadgas i konsortialavtalet, till avgörande uppta:

- (i) fastställande av konsortiets årsbokslut och konsoliderade årsbokslut;
- (ii) disposition av konsortiets vinst eller förlust;
- (iii) frågan om beviljande av ansvarsfrihet gentemot Parterna åt styrelseledamöterna och verkställande direktören för den tid årsredovisningen omfattar;
- (iv) utseende av styrelseledamöter;

³¹ Se 2 kap. 20 § handelsbolagslagen, NSL § 2-4 (1), samt med avseende på Danmark, Linskog, Lagen om handelsbolag och enkla bolag. En kommentar, Zeteo, 2016, kapitel 2:20.2.2.3 med vidare hänvisningar.

³² 6 § konsortialavtalet.

³³ 7 § 1 st. konsortialavtalet.

³⁴ Jfr 7 kap. 12 § aktiebolagslagen, § 89 lov om aktie- og anpartsselskaber (selskabsloven); § 5-6 Lov om aksjeselskaber (aksjeloven).

- (v) utseende av revisorer och revisorssuppleanter;
- (vi) fastställande av arvode till ledamöterna i styrelsen och till revisorerna;
- (vii) samt övriga ärenden som hänskjutits till Partsmötet.³⁵

Det framgår inte om ovanstående reglering innebär att Partsmötet har exklusiv beslutanderätt avseende de specifika frågor (dvs. punkterna (i)–(vi)) som anges. Det ligger dock nära till hands att anta att så är fallet, eftersom konsortialavtalet anger att styrelsen har, såvida inte annat föreskrivs i avtalet, ”samma befogenheter och åligganden, som normalt tillkommer styrelsen i ett publikt aktiebolag”. Det följer av såväl svensk som dansk och norsk rätt att styrelsen i ett publikt bolag saknar kompetens att besluta om angivna frågor.³⁶

Det anges vidare i paragrafen att punkterna (i)–(iv), (vi) och, i förekommande fall, punkten (v) ovan ska avhandlas varje år på det ”ordinarie” Partsmöte, motsvarande årsstämma, som ska hållas inom fyra månader efter räkenskapsårets utgång.³⁷

Kallelse till Partsmöte ska genom styrelsens försorg om möjligt ske minst fjorton dagar i förväg. Om särskilda omständigheter så kräver får kallelsetiden förkortas. Kallelsen ska innehålla en förteckning över de ärenden som ska behandlas vid Partsmötet. Beslut får inte fattas i en fråga som inte angivits i kallelsen. Partsmöten ledes av en ordförande, vald av Parterna vid Partsmötet.³⁸

Av principiellt intresse är att konsortialavtalet upptar regler om beslutförhet vid stämma. Som bekant förekommer inte sådana bestämmelser i aktiebolagslagen, men det är erfarenhetsmässigt mer regel än undantag att frågan regleras i aktieägaravtal vad gäller joint ventures och andra bolag med ett fåtal aktieägare. Följaktligen stadgar avtalet att Partsmötet är beslutfört, när en representant för varje part är närvarande.³⁹ Därtill innehåller avtalet en ”säkerhetsventil” som likaledes är vanlig i aktieägaravtal med regler om beslutförhet på stämma och som syftar till att en part inte ska kunna hindra stämman från att fatta beslut genom att utebli från stämma. I konsortialavtalet har frågan lösts så att om Partsmötet inte är beslutfört, får en part inom åtta dagar kräva att ett nytt Partsmöte hålls. Ett sådant Partsmöte är beslutfört i en sådan fråga som uttryckligen angivits i kallelsen

³⁵ 7 § 5 st. konsortialavtalet.

³⁶ Se bl.a. §§ 88, 120 selskabsloven, §§ 5-6, 6-3, 6-10, 7-1 almennaksjeloven, 7 kap. 11 §, 8 kap. 8, 23 a §§, 9 kap. 8 § aktiebolagslagen. Vissa undantag finns i den aktiebolagsrättsliga lagstiftningen i de tre länderna, bl.a. avseende möjligheten att genom bolagsordningsföreskrift ge annan än stämman möjlighet att utse styrelseledamöter samt i Danmark och Sverige även revisorer. Se bl.a. §§ 120, 144 selskabsloven, § 6-3(3) almennaksjeloven, 8 kap. 8 och 47 §§ samt 9 kap. 8 § aktiebolagslagen.

³⁷ 7 § 5 st. konsortialavtalet.

³⁸ 7 § 2–3 st. konsortialavtalet.

³⁹ 7 § 4 st. konsortialavtalet.

till det första Partsmötet, när endast två av Parterna är företrädna.⁴⁰ Det kan därvid noteras att två av tre parter – genom att utebli – har möjlighet att blockera beslut vid stämman. Då parterna emellertid har en röst var och, såvitt inte annat följer av konsortialavtalet, beslut fattas med enkel majoritet av rösterna⁴¹ torde denna blockeringsmöjlighet i huvudsak sakna praktisk betydelse. Två parter kan därigenom alltid rösta ner ett förslag som läggs av den tredje.

Vid Partsmöte ska föras protokoll, vilket ska undertecknas av den vid Partsmötet fungerande ordföranden.⁴² Föreskriften motsvarar vad som gäller enligt dansk aktiebolagsrätt⁴³ men framstår jämfört med svensk och norsk aktiebolagsrättslig reglering⁴⁴ som något tunn, då bestämmelser om undertecknande av justeringsperson saknas. Därmed lägger föreskriften mycket makt i händerna på stämmoderföranden att avgöra hur protokollet ska gestaltas, utan möjlighet till den kontroll som krav på justering medför.

Styrelsen regleras genom ett antal bestämmelser i 8 § konsortialavtalet. Till att börja med slås, som anmärkts ovan, fast att styrelsen har, om inte annat föreskrivs i konsortialavtalet, "samma befogenheter och åligganden, som normalt tillkommer styrelsen i ett publikt aktiebolag".⁴⁵ Regleringen är intressant av flera skäl. Även om de aktiebolagsrättsliga bestämmelser som reglerar styrelsen i publika bolag och deras motsvarighet i de tre skandinaviska länderna i stort liknar varandra är de långt ifrån identiska, och styrelsens kompetens kan därmed skifta något beroende på vilket lands lag som ligger till grund för bedömningen. Ytterligare en principiell fråga är om bestämmelsen ska förstås så att det är de regler som gäller då aktuell regel infördes i konsortialavtalet (och att bestämmelsen således hänvisar till reglerna i då gällande aktiebolagslag), eller om det är aktuell aktiebolagsrättslig lagstiftning i relevant land som avses. Även om det inte framgår klart av avtalet är en rimlig tolkning att konsortialavtalet får anses hänvisa till "vid var tid gällande regler" om styrelsen i ett publikt bolag enligt relevant lagstiftning.⁴⁶

Vidare anger paragrafen ett antal ordningsregler som i brist på lagreglering ligger nära vad som brukar regleras i aktieägaravtal. För det första ska styrelsen anta en särskild arbetsordning för sitt arbete. Någon närmare ledning om vad arbetsordningen ska innehålla ges inte i konsortialavtalet

⁴⁰ A.st.

⁴¹ 7 § 5 st. konsortialavtalet.

⁴² 7 § 6 st. konsortialavtalet.

⁴³ Se § 101 stk. 3 selskabsloven.

⁴⁴ Jfr 7 kap. 48 § aktiebolagslagen, § 5-16(3) almennaksjelovent.

⁴⁵ 8 § 1 st. konsortialavtalet.

⁴⁶ I notapparaten nedan anges motsvarande regler för publika bolag i Danmark, Norge och Sverige.

och styrelsen torde därmed ha stor frihet vad gäller dess utformning.⁴⁷ Styrelsemöten leds av ordföranden eller, i dennes frånvaro, av en vice ordförande.⁴⁸ Kallelse till styrelsemöte skall, såvitt möjligt, ske senast en vecka i förväg. Om särskilda omständigheter så kräver, får kallelsetiden förkortas. Kallelsen ska ange de ärenden som ska avhandlas på styrelsemötet. Om någon av de närvarande ledamöterna motsätter sig detta, får beslut inte fattas i ett ärende som inte har angivits i kallelsen.⁴⁹ Det åligger ordföranden att tillse att styrelsemöten hålls då så krävs. Om en ledamot eller verkställande direktören begär att styrelsemöte ska hållas, ska en sådan begäran efterkommas.⁵⁰ Styrelsen är beslutför, om mer än hälften av hela antalet styrelseledamöter är närvarande.⁵¹ Styrelsens beslut utgörs av den mening som majoriteten av de röstande ledamöterna enar sig om, eller om omröstningen utfaller lika den mening som stöds av ordföranden.⁵² Vid styrelsemötena ska föras protokoll, vilket till riktigheten ska bestyrkas av ordföranden och två vid styrelsemötet närvarande ledamöter.⁵³

Konsortiets verkställande direktör behandlas i konsortialavtalets 9 §. Även här definieras bolagsorganets funktion och kompetens med hänvisning till "samma befogenheter och åligganden, som normalt tillkommer verkställande direktören i ett publikt aktiebolag".⁵⁴ Det anges vidare att styrelsen ska meddela närmare föreskrifter rörande de befogenheter som tillkommer verkställande direktören.

⁴⁷ 8 § 2 st. konsortialavtalet, jfr § 130 selskabsloven, § 6-23 allmenaksjeloven och 8 kap. 46 a § aktiebolagslagen.

⁴⁸ 8 § 3 st. konsortialavtalet, jfr § 122 selskabsloven (ej uttryckligen), § 6-19(3) allmenaksjeloven och 8 kap. 17 § aktiebolagslagen.

⁴⁹ 8 § 4 st. konsortialavtalet. Den aktiebolagsrättsliga regleringen nämner inte specifikt kallens innehåll utan utgår mer allmänt från att såvitt möjligt samtliga styrelseledamöter har fått tillfälle att delta i ärendets behandling, och fått ett tillfredsställande underlag för att avgöra ärendet, jfr § 124 selskabsloven, § 6-24 allmenaksjeloven och 8 kap. 21 § andra stycket aktiebolagslagen.

⁵⁰ 8 § 5 st. konsortialavtalet, jfr § 123 selskabsloven, § 6-20 allmenaksjeloven och 8 kap. 18 § aktiebolagslagen.

⁵¹ 8 § 6 st. konsortialavtalet, jfr § 6-24 allmenaksjeloven, § 124 selskabsloven och 8 kap. 21 § första stycket aktiebolagslagen.

⁵² 8 § 7 st. konsortialavtalet, jfr § 6-25(1) allmenaksjeloven, § 124 selskabsloven (för att ordförande ska ha utslagsröst krävs dock bolagsordningsföreskrift) och 8 kap. 22 § aktiebolagslagen.

⁵³ 8 § 8 st. konsortialavtalet, jfr § 6-29 allmenaksjeloven (protokoll ska undertecknas av samtliga deltagande styrelseledamöter, dock räcker det i styrelser med minst fem ledamöter att två undertecknar protokollet), § 128 selskabsloven (protokoll ska undertecknas av samtliga deltagande styrelseledamöter) och 8 kap. 21 § första stycket aktiebolagslagen. Jämför bestämmelsen ovan om protokoll vid Partsmöte.

⁵⁴ Jfr §§ 6-14–6-15 allmenaksjeloven, §§ 111, 117–118 selskabsloven (dansk rätt tillåter en direktion bestående av flera direktörer som tillsammans motsvarar den svenska VD-funktionen) och 8 kap. 27, 29 §§ aktiebolagslagen.

5.5 Något om skadeståndsansvar för konsortiets styrelseledamöter och verkställande direktör

Konsortialavtalet saknar bestämmelser om skadeståndsansvar för styrelseledamöter och verkställande direktör. Om frågan skulle aktualiseras enligt svensk rätt torde knappast reglerna i 2 kap. 14 § handelsbolagslagen⁵⁵ om bolagsmans ansvar vara tillämpliga, eftersom styrelseledamöter och verkställande direktör inte själva är bolagsmän. Dock torde man – fortfarande under förutsättning att frågan skulle bedömas enligt svensk rätt – kunna tillämpa reglerna om sysslomannaansvar i 18 kap. 3–4 §§ handelsbalken.

Sysslomannaavtalet karakteriseras som bekant av att en person, *sysslomannen*, åtar sig ett uppdrag att sköta annans, *huvudmannens*, ekonomiska eller rättsliga angelägenheter. En syssloman som handlar oredligt eller på annat sätt missbrukar huvudmannens förtroende (exempelvis motsvarande trolöshets- och bedrägeribrott) är ersättningsskyldig för all skada som därigenom uppkommer enligt 18 kap. 3 § handelsbalken. Sysslomannen är vidare enligt 18 kap. 4 § handelsbalken ersättningsskyldig för skada som denne vållar huvudmannen genom försummelse eller svek.

I 18 kap. 9 § handelsbalken finns en särskild preskriptionsregel, som innebär att en huvudman som har krav på sysslomannen utöver vad redovisningen utvisar måste klandra redovisningen genom att väcka talan vid domstol ”inom natt och år” från det han mottog den. För att denna frist skall börja löpa krävs dels att det skall röra sig om ett sysslomannaavtal och dels att sysslomannen skall ha förvaltat egendom åt huvudmannen med redovisningsskyldighet. Därtill krävs att uppdraget har slutförts eller annars upphör, samt att sysslomannen har avgivit någon form av slutredovisning för uppdraget. Avgörande för bedömningen är om huvudmannen inser eller bör inse att det kan vara fråga om slutredovisning från sysslomannens sida.⁵⁶

Redan uppdraget som styrelseledamot och verkställande direktör i sig torde konstituera ett avtal med konsortiet. Likaså får uppdraget i sig anses innebära ett uppdrag att förvalta egendom med redovisningsskyldighet. Någon slutredovisning avges inte i konsortiet, men det förefaller inte så avlägset att utgå från de redovisningar som årligen ska avges.⁵⁷ Mot denna bakgrund kan konstateras att i den mån svensk rätt är tillämplig är det tänkbart att tillämpa ansvarsreglerna och åtföljande specialpreskriptionsregler i

⁵⁵ Vilken regel även gäller enkla bolag, se 4 kap. 2 § handelsbolagslagen.

⁵⁶ Se NJA 1999 s. 52 (Högsta domstolen fann att huvudmännen varken förstått eller borde ha förstått att en banks återsändande av en växel utgjorde slutredovisning från sysslomannens sida), NJA 2000 s. 31 (Högsta domstolen konstaterade i ersättningsmål mot fastighetsmäklare att när kravet mot sysslomannen gäller sättet som uppdraget utförts och inte handhavandet av anförtrodd egendom, gäller den allmänna tioåriga preskriptionsfristen), jfr även NJA 2000 s. 137.

⁵⁷ 10 § konsortialavtalet.

18 kap. handelsbalken på konsortiets styrelseledamöter och verkställande direktör, antingen direkt eller analogivis.

5.6 Räkenskaper och revision

I 10 § konsortialavtalet behandlas räkenskaper och revision.⁵⁸ Konsortiets räkenskapsår är 1 november–31 oktober.⁵⁹ Räkenskaperna ska upprättas i enlighet med allmänt accepterade redovisningsprinciper och ska ge en korrekt och rättvisande bild av konsortiets ekonomiska ställning och resultat.⁶⁰ Det anges vidare att konsortiet ska ordna så att räkenskaperna upprättas på ett sådant sätt och inom sådana tidsramar att varje part har möjlighet att efterleva krav som följer av nationella regler och bestämmelser såsom skyldighet att ge in handlingar till nationella myndigheter och börser.⁶¹ Vad gäller revision ska konsortiets räkenskaper granskas av två revisorer med två suppleanter för dessa, eller ett eller två registrerade revisionsbolag, som utses av Partsmötet. Uppdraget som revisor gäller till slutet av det Partsmöte som hålls under det fjärde räkenskapsåret efter revisorsvalet.⁶² Den reviderade årsredovisningen och koncernredovisningen, revisionsberättelsen och en kopia av revisionsberättelsen ska tillställas styrelsens ordförande som snarast möjligt ska kalla till Partsmöte för granskning av revisionsberättelsen och godkännande av årsredovisningen och koncernredovisningen.⁶³

5.7 Konsortiets likvidation och upplösning

Enligt 2 kap. 24 § handelsbolagslagen kan ett bolagsavtal träffas för bestämd eller obestämd tid eller för en bolagsmans livstid. Har ett bolagsavtal slutits för obestämd tid, kan en bolagsman säga upp avtalet när som helst. Bolaget skall då träda i likvidation sex månader efter uppsägningen, om inte någon annan uppsägningstid har avtalats. Har ett bolagsavtal slutits för bestämd tid och fortsätts bolagets rörelse efter utgången av den tiden, anses avtal därefter slutet för obestämd tid.⁶⁴

⁵⁸ 10 § 1 st. konsortialavtalet.

⁵⁹ Räkenskapsåret ändrades den 5 juni 2012 för att 1 november–31 oktober bättre stämmer med SAS trafikprogram; vinterprogrammet löper perioden november–mars och sommarprogrammet april–oktober.

⁶⁰ 10 § 2 st. konsortialavtalet.

⁶¹ 10 § 3 st. konsortialavtalet.

⁶² 10 § 4 st. konsortialavtalet.

⁶³ 10 § 5 st. konsortialavtalet.

⁶⁴ Enligt dansk rätt får en bolagsman om inte annat avtalats säga upp bolagsavtalet, dock ska uppsägning ske vid lämplig tidpunkt och med skäligen uppsägningstid. I norsk rätt är den dispositiva utgångspunkten tvärtom enligt NSL § 2-37 att (med något undantag)

Konsortialavtalet är slutet för bestämd tid, till och med den 30 september 2020, såvida det inte upphör i förtid enligt andra bestämmelser i avtalet. Senast ett år före avtalets upphörande ska Parterna uppta förhandlingar om ett fortsatt samarbete.⁶⁵ Det kan noteras att avtalet redan förlängts ett antal gånger och att det saknas anledning att anta att det inte skulle bli förlängt igen.

Konsortialavtalet innehåller därtill detaljerade bestämmelser om parts utträde ur konsortiet i vissa fall. För det första finns en möjlighet för två av parterna att gemensamt påfordra den tredje partens utträde, dels om den tredje parten gör sig skyldig till annat än en ringa underlåtenhet att fullgöra sina skyldigheter enligt avtalet, dels om dennes ekonomiska ställning blir så försämrad att de övriga parternas förpliktelser på grund av det solidariska ansvaret gentemot tredje man blir avsevärt mera betungande än förhållandet var vid avtalets ingående.⁶⁶ En möjlighet att utesluta en part som väsentligt åsidosätter sina skyldigheter enligt bolagsavtalet eller försätts i konkurs finns i 2 kap. 25 respektive 27 §§ handelsbolagslagen⁶⁷ och uppsägningsrätt vid bolagsmans konkurs eller obestånd brukar även avtalsregleras i joint ventures och andra bolag med ett fåtal aktieägare. Vidare föreskriver konsortialavtalet att om sådana förhållanden, som berättigar två av parterna att kräva att den tredje ska utträda ur konsortiet, uppstår beträffande två av parterna, har den tredje parten rätt att kräva, att de båda övriga utträder ur konsortiet.⁶⁸ Rimligen skulle utträde av två parter innebära att konsortiet upplöses.⁶⁹

Det finns även en rätt för part att på egen begäran utträda ur konsortiet om parten inte vill biträda ett av de övriga parterna fattat beslut om utvidgning av konsortiets verksamhet som fordrar ytterligare tillskott från parterna. Detsamma gäller om part inte vill biträda ett av de övriga parterna fattat beslut om väsentlig inskränkning av konsortiets verksamhet. I dessa

bolagets upplösning förutsätter att delägarna är ense. Denna regel balanseras av en rätt att med sex månaders varsel utträda ur bolaget, se NSL § 2-32. Se vidare Linskog, Lagen om handelsbolag och enkla bolag. En kommentar, Zeteo, 2016, kapitel 2:24.2.2.2–2.2.3 med vidare hänvisningar.

⁶⁵ 17 § konsortialavtalet.

⁶⁶ 14 § 1 st. konsortialavtalet.

⁶⁷ Enligt norsk rätt utgör bolagsmans konkurs inte grund för bolagets upplösning. Däremot kan bolagsman som försätts i konkurs uteslutas, se NSL § 2-36 (1) (a). Enligt dansk rätt utgör bolagsmans konkurs åtminstone uppsägningsgrund, och enligt Linskog innebär konkursen möjligen rent av att konkursbolagsmannen skall anses automatiskt utesluten. Linskog, Lagen om handelsbolag och enkla bolag. En kommentar, Zeteo, 2016, kapitel 2:27.2.2.2–2.2.3 med vidare hänvisningar.

⁶⁸ 14 § 9 st. konsortialavtalet.

⁶⁹ Jfr 2 kap. 28 § handelsbolagslagen. Rättsläget är detsamma i de andra två länderna. Se Linskog, Lagen om handelsbolag och enkla bolag. En kommentar, Zeteo, 2016, kapitel 2:28.2.2.2–2.2.3 med vidare hänvisningar.

fall får parten utträda ur konsortiet, genom meddelande till övriga parter inom en månad från dagen för beslutet.⁷⁰

En part som utträder enligt ovan nämnda bestämmelser har rätt att få ut den del av konsortiets behållna förmögenhet, som motsvarar partens andel i konsortiet.⁷¹ Värderingen av förmögenheten beror dock av omständigheterna kring utträdet. Vid utträde till följd av omständigheter utom utträdande parts kontroll, exempelvis statligt ingripande eller en ekonomisk kris i partens eget land samt vid utträde på egen begäran enligt ovan, ska konsortiets tillgångar uppskattas till värde motsvarande vad som skäligen kan förväntas inflyta vid en normal, inte akut avveckling. Dock ska inte i konsortiet uppkommen goodwill tas med i beräkningen.⁷² Om en part utträder till följd av andra omständigheter än vad som anges ovan i detta stycke, gäller bestämmelserna med det undantaget att det uppskattade värdet av konsortiets tillgångar inte får överstiga det värde, vartill tillgångarna upptagits i den senast fastställda årsredovisningen för konsortiet. Ingen begränsning ska dock gälla beträffande tillgångar och skulder, vars värden beräknas endast efter officiella kursnoteringar.⁷³

Om parterna inte är överens om huruvida en part har rätt eller skyldighet att utträda ur konsortiet enligt ovan angivna bestämmelser i konsortialavtalets 14 §, eller om parterna inte kan enas om värdet av den del av konsortiets behållna förmögenhet, som en utträdande part ska få ut, eller om den egendom, som ska utskiftas för utlösning av sådan andel, ska tvisten avgöras genom skiljedom enligt avtalets 16 §. Vid avgörandet av frågan, huruvida den utträdande parten ska utfå sin andel kontant eller in natura, ska skiljenämnden särskilt beakta de övriga parternas berättigade intressen.⁷⁴

Om en part utträder ur konsortiet har de kvarvarande parterna rätt att oförändrat fortsätta sitt samarbete under namnet och beteckningen Scandinavian Airlines System (SAS). Utträdande part får inte direkt eller indirekt använda namnet eller beteckningen så länge detta namn används av den eller de kvarvarande parterna. Vidare är utträdande part skyldig att medverka till att alla konsortiet tillkommande rättigheter överförs till de övriga parterna eller till konsortiet. Bestämmelserna i konsortialavtalet ska därefter fortsätta att gälla mellan de kvarvarande parterna om inte annat överenskoms.⁷⁵

Om två av parterna kräver att den tredje utträder ur konsortiet enligt ovan och utträdet beror av omständigheter utom den tredje partens kon-

⁷⁰ 14 § 2 st. konsortialavtalet.

⁷¹ 14 § 3 st. konsortialavtalet.

⁷² 14 § 4 st. konsortialavtalet.

⁷³ 14 § 5 st. konsortialavtalet.

⁷⁴ 14 § 6 st. konsortialavtalet.

⁷⁵ 14 § 7 st. konsortialavtalet.

troll, ska denne efter sitt utträde ur konsortiet vara berättigad att återinträda i konsortiet vid en senare tidpunkt, då de förhållanden som orsakade utträdet, upphört. Om parterna inte kan enas i frågan om huruvida en part har rätt till sådant återinträde eller om villkoren för återinträdet, ska tvisten avgöras genom skiljedom enligt avtalets 16 §.⁷⁶

I avtalets 15 § behandlas närmare hur en likvidation av konsortiet ska gå till. Inledningsvis anges att vid en upplösning av konsortiet av annan anledning än som i 14 § avses ska en slutlig reglering av Parternas mellanhavanden ske på grundval av deras respektive andelar i konsortiet. I samband med tillgångarnas utskiftande till parterna ska var och en av dem vara berättigad att erhålla egendom inom varje slag eller typ av tillgångar till ett värde motsvarande förhållandet 3-2-2, såvida de inte överenskommer om en annan fördelning eller godkänner att tillgångarna försäljs för deras gemensamma räkning.

Vidare ska i samband med likvidationen träffas en särskild överenskommelse mellan Parterna angående den fortsatta användningen av namnet och beteckningen Scandinavian Airlines System (SAS), vare sig i olika registrerade eller eljest skyddade former eller i övrigt, ävensom angående övertagandet eller likviderandet av bolag och andra sammanslutningar, som kontrolleras av konsortiet. Träffas inte sådan överenskommelse, ska här berörda frågor i erforderlig omfattning avgöras genom skiljedom enligt bestämmelserna i avtalets 16 §.

6. Avslutning

Som framgått ovan utgör konsortiet Scandinavian Airlines System (SAS) en associationsrättsligt intressant rättsfigur med drag såväl av det enkla bolaget, handelsbolaget, det publika aktiebolaget och den i aktieägaravtal reglerade relationen mellan aktieägare i joint ventures och andra bolag med ett fåtal aktieägare. Den avtalsrättsliga regleringen är intressant eftersom parterna i avsaknad av dispositiv rätt att falla tillbaka på har varit tvungna att skapa en egen associationsform ”inom konsortialavtalets fyra hörn”. Rättsligt har konsortiet enligt fast rättspraxis dock kvalificerats som en juridisk person *sui generis* med partsbehörighet i den svenska rättsordningen. Detta har nu uttryckligen bekräftats av Svea hovrätt.

⁷⁶ 14 § 8 st. konsortialavtalet.